

ІДЕЙНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ У СИСТЕМУ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗНАНЬ

До питань менеджменту освіти та виховання звертаються закордонні і вітчизняні дослідники в різних галузях науки та педагогічної практики. Обґрунтовується соціальна необхідність цього напрямку як складової педагогічної науки, розкривається його світоглядне і соціальне значення у вищій школі та фактори і механізми соціалізації особи у системі освіти. У сучасних умовах існують протиріччя між представниками різних наукових шкіл, головною причиною суперечок виступає питання стосовно «права на існування» такої галузі як «менеджмент знань», застосування її в теорії та практиці педагогічного менеджменту. Тому існує потреба узагальнення та концептуалізації названої проблеми.

Ключові слова: *освіта, менеджмент освіти, педагогіка, концептуальна інтеграція, філософія освіти, управління знаннями.*

Постановка проблеми. Мета освіти тісно пов'язана з цілями, завданнями, які ставить перед собою суспільство у своєму розвитку і людина в індивідуально-соціальному житті. Життя індивіда зокрема і соціуму загалом, визначають освіту і виховання. І, водночас, виховання та освіта впливають на життя. Зрозуміти систему освіти і виховання певного суспільства – означає зрозуміти устрій його життя та стратегії розвитку.

Для сучасної людини, крім загально біологічної мети самозбереження, характерне культурно-моральне існування. Поняття «мораль», «виховання», «навчання», «культура» є багатозначними. Нерідко їх використовують у значенні «цивілізація», «освіченість», «соціальність» тощо. Людина живе задовольняючи, насамперед, потреби в їжі, одязі, житлі тощо. Однак є й інші потреби, до яких ми прагнемо заради них самих. Їх можна віднести до абсолютних «морально-культурних цінностей»: духовність, інтелект, наука, мораль, господарство. Ці цінності є «ціллю в собі», адже, виступаючи зброєю інших, вони залишаються цінними самі по собі. І справді, саме наука, наприклад, є знаряддям для досягнення високоефективного господарювання. Культурні і моральні цінності – проблема невичерпна, це нескінченний шлях, за яким можна рухатися у нескінченному прогресі, але невирішеність цієї проблеми витікає з її невичерпності [1; 2]. Так і мета освіти визначається метою життя, яка не може бути завершеною.

Складно надати таке визначення науки, яке б остаточно охоплювало всі проблеми людства в процесі розмірковувань про сутність буття, першопричини життя та смерті, призначення любові, взаємодії між життям та смертю тощо. Однак один з аспектів цієї проблематики – звернення до соціальних і морально-культурних цінностей, – їх сутності, особливостей утворення, законів існування.

Проблеми освіти, її організації, управління нею – це, в цілому, проблеми виховання, моралі, культури, а, отже, в першу чергу, педагогіки, філософії освіти та менеджменту освіти [6, с. 12] і, перш за все тих, які досліджують та узагальнюють питання соціального розвитку, суспільного виховання, управління.

Питання інституалізації менеджменту освіти, систем виховання і навчання, їх організації та управління ними в сучасних умовах набувають глобального і локального характеру та потребують теоретико-прикладного осмислення, моделей впровадження і невідкладного вирішення [5].

Сучасна система освіти України є і повинна бути, однією з найголовніших базових цінностей держави, суспільної свідомості та національної безпеки. Система освіти і заснований на її засадах менеджмент освіти, відіграють важливу роль у виявленні взаємозв'язків різних наук, зокрема, педагогіки з філософією, етикою, соціологією і соціальним управлінням, адмініструванням у сфері діяльності навчальних установ, органів влади, підприємств, а також у встановленні їх внутрішніх закономірностей. З-поміж економічних наук існує потреба застосування концептуально-прикладних результатів даного напрямку у сфері менеджменту різних рівнів і напрямів.

Вища (та її інтегральні складові – початкова та середня) школа України має постати не лише як інститут освіти і виховання, формування особливих громадських рис інтелігенції, а й одним з найважливіших соціальних інститутів соціалізації молодого покоління, адаптації до цінностей суспільства, громадянського стилю життя, інтеріоризації цінностей та норм суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань менеджменту освіти/виховання зверталися закордонні та вітчизняні дослідники в різних галузях науки [3; 7-10]. Розкрито світоглядно-соціальне значення цієї науки у вищій школі та фактори і механізми соціалізації особи у системі освіти [8, с. 43]. Сучасні методи управління освітою запропонували у своїх дослідженнях Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Є. Павлютенков, В. Пікельна, Л. Ващенко, С. Ніколаєнко та ін.

Формулювання мети статті. У сучасних умовах існують протиріччя між представниками різних наукових шкіл щодо питання існування такої галузі як «менеджмент знань», застосування її в теорії та практиці менеджменту і зокрема в менеджменті освіти та виховання. Тому є потреба узагальнення та концептуалізації названої проблеми.

Результати теоретичного дослідження. Важливим джерелом менеджменту освіти та менеджменту знань є філософія освіти – це широка галузь педагогіко-філософського аналізу, початки якої слід шукати ще в давньогрецькій філософії. Проблематика філософії освіти як окремої галузі виникла в США і Великобританії ще у кінці ХХ ст., а концептуально інституалізувалася в 1940-1960 рр.

Протягом останньої чверті ХХ і початку ХХІ ст. відбувся ряд «соціальних» катастроф, що змінили ситуацію, насамперед, в житті українського суспільства загалом, і в педагогіці – у сферах виховання та освіти зокрема. Зазнала катастрофи сім'я старого типу і сім'я, як соціальний інститут, набула нових функцій, в той же час деякі загальноприйняті функції стали дисфункціями. Сучасна сім'я не в змозі повноцінно виконувати роль «домашньої школи». В той же час спостерігається крах столітнього світогляду, де важливу роль займало прагнення до ототожнення індивіда виключно із суспільними потребами. Кризові явища у сім'ї та вихованні в значній мірі є пов'язаними з культом споживацтва, з наростанням панування масових стереотипів егоїстичного гедонізму, який трансформує у руйнації сімейні відносини усіх рівнів [9, с. 191].

У новій соціально-культурній ситуації виникає ряд світоглядних питань. Без філософії освіти у педагогічних теоріях, концепціях, гіпотез і проєктів немає своєї фундаментальної основи [6, с. 45]. Однак, поряд з цим, на нашу думку, філософія розкриває складність, невичерпність пізнання буття, що виступає в його інституціональній формі – в освіті. Педагогічна теорія є часткою філософської культури. Філософія освіти поєднує в собі принципи різних дисциплін, пов'язаних з освітою, де на перший план має бути винесена проблема суті й методів освіти, що носить світоглядний характер, сприяє соціалізації молоді, оптимальній адаптації до життя у суспільстві в умовах сьогодення України, інтеріоризації нових цінностей і норм.

Розробка педагогіко-освітньої та управлінсько-освітньої проблематики менеджменту знань у контексті менеджменту освіти й узагальнююче її вивчення як особливої гуманітарної науки може проводитися в різних вимірах.

1. *Система менеджменту освіти* як сфера знання, що використовує загальнонаукові підходи та ідеї для аналізу ролі й основних закономірностей розвитку освіти.

2. *Світоглядний, концептуальний та управлінський аналіз* освіти як матриці відтворювання суспільства – соціальності, соціальної структури, систем соціальної взаємодії, соціально успадкованих кодів поведінки тощо.

3. *Менеджмент освіти* як більш широка галузь знання про людину у порівнянні з соціальними науками і антропологією.

4. *Позитивістське розуміння* менеджменту освіти як прикладного знання, як рефлексивного поля теоретичної педагогіки, метатеорії у структурі педагогічного знання, його критично-методологічного рівня.

Необхідність в Україні стрімкої інтелектуалізації суспільного життя, подолання розходження між знаннями та ефективно корисними діями її громадян обумовлюють розробку філософії менеджменту освіти, спроможної забезпечити вищу швидкість здобуття знань та їх використання порівняно із швидкістю суспільних змін. Остання в англомовних країнах, передусім у США, інституціоналізується з ХІХ ст. Завдяки діяльності Дж. Дьюї (1859-1952) наявність «філософії освіти» була визнана обов'язковим виміром компетентної, відповідальної практики в освіті.

Спадщина Дьюї до цих пір сприймається як обґрунтування ідеї, за якою педагоги-практики повинні мати освітню філософію як потенційну підставу всієї освітньої думки і практики. Набув поширення так званий підхід «ізмів» – перераховування традиційних філософських позицій (реалізм, ідеалізм, прагматизм тощо) – із різними рівнями філософської глибини і точності та оцінкою їх «значення» для освіти.

Проте з 1940-х років у США утверджується опозиція підходу «ізмів» – *аналітичний рух*, центральним принципом якого є визнання відсутності прямих наслідків для освіти від філософських позицій. Можна поділяти, наприклад, принципи реалізму, але при цьому схвалювати будь-що з розмаїтості освітніх цілей і методів. Спроба відкривати у комплексах філософських позицій приховані наслідки для практики, була поцінована як «філософське болото». Відкидання методу «ізмів» призвело

до втрати інтересу допомагати педагогам формулювати їхню власну «філософію менеджменту освіти», замість цього ставиться мета навчати їх «думати по-філософськи» щодо освітніх цілей і методів.

Глобалізація академічної роботи, зростання числа міжнародних організацій і конференцій, поширене використання Інтернету як засобу електронних публікацій учених, усе це вказує, що розмаїтість і розходження у трактуваннях сутності філософії освіти будуть посилюватися. У ситуації змінності вимірів освіти доцільно не звужувати її царину спробами дисциплінарної ідентифікації, а використати відому ідею Я.Коменського, підтриману Ж. Піаже, розбудови менеджменту освіти як центру освіти загалом. Справа в тому, що таким чином розуміння сутності менеджменту освіти є вагомим шансом педагогіки та менеджменту взагалі, яка в усіх інших своїх сферах залишається дискусією заради дискусії.

Суттєва частина проблем менеджменту освіти носить глобальний характер, і торкається не лише змін, які відбуваються в умовах природного буття людини, а й соціокультурних змін, суб'єктом яких вона сама й виступає.

Науково-педагогічна, соціально-філософська, управлінсько-освітня громадськість перебуває в очікуванні створення української системної концепції менеджменту освіти і відповідної прикладної моделі менеджменту освіти і суспільного виховання як передумови розвитку соціального і освітнього простору. У таких очікуваннях, однак, не враховується феномен змінності вимірів концепцій освіти як основи і наслідку повноцінного й ефективного буття системи освіти [7].

Сутність менеджменту освіти має бути спрямованою на віднаходження засобів модернізації та впровадження гуманітарних «порогових технологій» життєдіяльності у світовому глобальному і в українському суспільстві, необхідних для ефективного застосування виробничих, знакових і владних технологій [3, с. 68].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Менеджмент освіти XXI століття постає засобом інтеграції науки, економіки, політики, управлінської теорії/практики щодо науки й управління знаннями в сучасному його інтегруючому баченні мікро- і макроперспектив процесів творення, виробництва, трансферу, трансформації та використання знання.

В організаціях, у тому числі, навчальних, управління знанням є управління інтелектуальним капіталом, як формою капіталу, подібного до матеріального або фінансового, яким керує організація для досягнення своєї мети.

Управління знаннями в суспільстві як організмі та в його клітинках здійснюється через збільшення ролі використання інформаційних мереж і технологій, формування нових ролей і відносин між дослідниками і практиками, створення нових форм професійного розвитку й освіти, об'єднання інтелектуального і соціального капіталу, проектування відповідної інфраструктури [11, с. 238].

Трансформація філософії менеджменту освіти в управління знаннями (в менеджмент знань) є її новим виміром, інструментом для перетворення суспільства в суспільство знань, що відображає реальність і відповідає викликам XXI століття [3, с. 65]. Адже у світі темпи накопичування знань з кожним роком значно зростають, що викликає потребу в перманентному оновленні знань і навичок. Це зумовлює трансформацію освітньої системи, найперше – розширення в ній ланки, яка відповідає за можливості підвищення кваліфікації чи перекваліфікації. Тому актуальні подальші дослідження напрямків трансформації освітньої системи, зокрема у контексті глобального використання інформаційних технологій.

Використані джерела

1. Андрущенко В. Гуманізм і гуманітаризм: спільне і специфічне / В. Андрущенко, М. Михальченко // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 5–11.
2. Андрущенко В. Ціннісний дискурс в освіті / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – № 1. – С. 5–8.
3. Зінченко В. В. Соціальна філософія менеджменту і освіти в інституційному вимірі глобального розвитку (інтегративна концептологія) / В. В. Зінченко. – К. : Люксар, 2011. – 664 с.
4. Кивлюк О. П. Проблеми трансформації змісту та технологій навчання під впливом інформаційної революції / О. П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 28. – С. 329–334.
5. Телетова С. Г. Педагогічний маркетинг у діяльності навчальних закладів // С. Г. Телетова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3. – Т. 2. – С. 117–124.
6. Barrow R. Moral Philosophy for Education / R. Barrow. – Boston, London: George Allen and Unwin, 2008 – 367 p.
7. Burbules N. C. Forthcoming in the International Encyclopedic Dictionary of Education, Routledge Publishing [Electronic resource] / N. C. Burbules.– Regim of access : <http://www.ed.uiuc.edu/facstaff/burbules/ncb/papers/phed.html>.

8. Clement St. Handbook of education technology / St. Clement. – London: Steven Hackbarth Books, 2004. – 284 p.
9. Combs A. Humanism, education and future / A. Combs. – Boston: Educational Leadership, 1998. – 301 p.
10. Sintschenko V. Wissensgesellschaft und eine Kulturgeschichte der Elemente (Soziale und philosophische Kontext der Ideen) / V. Sintschenko // Sozialforschung und Wissensgesellschaft (Ausgabe «Bildung und Demokratisierung»). – № 70. – 2017. – S. 127–132.
11. Zinchenko V. V. The Education in techno-structures of Society// Studies in Philosophy and Education (Volume «The Culture and Power of Knowledge: Inquiries into Contemporary Societies») / V. V. Zinchenko. – 2016. – P.235–240.

Kondur O. S.

IDEAS AND CONCEPTUAL BASES OF TRANSFORMATION OF EDUCATION MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

Foreign and national researchers in different fields of science and pedagogical practice appeal to the issues of the management of education and upbringing. However, in the modern conditions there are contradictions between the representatives of different scientific schools, the main reason for the contradiction is the question about "the right of existence" in such a field as "management of knowledge ", the application of its conceptology in the theory and practice of pedagogical management (in particular, management of education and upbringing).

Purpose. The actuality of the transformation management education into the system of the education management is proved in the article.

Methods. Methods of analysis, synthesis, systematization, generalization are used there.

Results. A significant part of the problems in the education management has a global character and it touches not only the changes that occur in the conditions of natural human existence but also on the socio-cultural changes, the subject of which is a human. The need for the rapid intellectualization of public life in Ukraine, the overcoming of the gap between knowledge and the effective actions of its citizens cause the development of the management education philosophy that is capable of ensuring a higher speed in the getting of knowledge and its using in comparison with the speed of social changes.

Originality. The directions of development of pedagogical-educational and managerial-educational problems of knowledge management in the context of education management are suggested.

Conclusion. The transformation of the philosophy of management education into the knowledge management is its a new dimension, an instrument for creating a theoretical and pragmatic climate for transforming society into a society of knowledge that reflects the reality and corresponds to the challenges of the 21st century.

Key words: *education, education management, pedagogy, conceptual integration, philosophy of education, knowledge management.*

Стаття надійшла до редакції 31.10.2017